

De boerderij De Lemerij op het bedrijventerrein De Veldkamp

Martin Thiehatten

Er zijn zorgen bij historici over het behoud van het gemeentelijk monument boerderij De Lemerij op bedrijventerrein De Veldkamp, waar rondom deze boerderij allerlei nieuwe bedrijfsgebouwen zijn gekomen.

Boerderij De Lemerij, gebouwd in 1912

Een nieuw bedrijventerrein

In 2007 is door de gemeenteraad van Borne het besluit genomen, om het agrarische gebied De Veldkamp te bestemmen tot bedrijventerrein. De daar aanwezige bebouwing moet plaats maken voor bedrijfsgebouwen. Voorafgaande daaraan wordt door het archeologische bureau RAAP onderzoek gedaan naar mogelijke sporen uit het verre verleden. Daarna kan worden begonnen met het bouwrijp maken van het gebied. De daar aanwezige boerderij De Lemerij staat op de Bornse lijst van gemeentelijke monumenten. Als de locatie daarvan overgaat naar de gemeente Hengelo beginnen diverse organisaties, waaronder wijkcomité Wensink Zuid en de Heemkundevereniging zich zorgen te maken over het behoud van deze boerderij.

In het verleden heeft iets soortgelijks gespeeld met een andere monumentale boerderij 'Klaas aan de Brug'. Hengelo kwam met de toezegging, dat de boerderij behouden zou blijven en de koper, een projectontwikkelaar, zou er een fraai horeca-etablisement van maken. Na een half jaar bedacht deze ondernemer zich en zag sloop als enige optie. Hij kreeg er goedkeuring voor.

De oudste activiteiten in het gebied De Veldkamp

In 2008 is bij opgravingen door het Archeologisch Adviesbureau RAAP in het gebied De Veldkamp een omvangrijk urnenveld gevonden. De tientallen graven uit een periode van 800 tot 600 voor Christus bevatten enkele vrij complete urnen met botresten. Ook is een mogelijke crematieplaats gevonden. Verder vond men dertig grafheuvels, waarvan vier grote grafheuvels, onder 80-100 cm dekzand. Ook waren er sporen van vroegere agrarische activiteiten uit 6000 tot 4000 voor Christus en sporen van grondverbetering uit de late middeleeuwen (1250-1500).¹⁾

Waarom de naam Lemerij?

Het gebied werd 'Lemeryland' genoemd, omdat er veel klei aanwezig was, zogeheten oerbun onder 1 meter zand. Van deze klei werden stenen gebakken in kleine veldoventjes. De eerste bekende tichelwerker was Steffen Wissink, afkomstig van het erve Wissink in Zenderen. Wissink heeft nog stenen geleverd voor restauratie van de Hervormde Kerk te Borne. Het tichelwerk moet van korte duur geweest zijn. Nog lang waren in die omgeving leemkuilen aanwezig.

Naast boerderij De Lemerij stond boerderij De Kifte. De bewoners gebruikten kif (gemalen eikenbast), dat wordt gebruikt bij het looien van huiden. Daarvoor werd gebruik gemaakt van de leemkuilen. Voor het bewerken van de huiden was ook veel water nodig, dat beschikbaar was door de nabijheid van de beek. De naam kif is gegeven aan het fietstunneltje, dat iets verder in de Burenweg onder de A1 doorgaat.

Boerderij De Lemerij

Tegenover boerderij De Lemerij stond in 1911 een boerderij, bewoond door de familie Wienk. Deze familie werd ziek door TBC en beide ouders en hun zoon Hendrik stierven daaraan. Deze boerderij is later afgebroken, want zoals men zei: "t (de TBC) zit nog in de poste." Nadat het huis is afgebroken, heeft Breukers en zijn vrouw Egberink de grond van het huis gekocht en heeft daar tegenover een nieuwe boerderij gebouwd, die de naam De Lemerij heeft gekregen.

Bij de zij-ingang van het erf ligt verscholen de grenssteen no. 20. Breukers woonde eerst in Hengelo aan de Breukersweg, gelegen in de toenmalige buurt De Grundel.²⁾

De joodse begraafplaats tegen een landweer

De joden in Borne hebben al vanaf 1776 een begraafplaats aan de Burenweg. Deze is aangelegd tegen een landweer, een opgeworpen wal, ondoordringbaar door beplanting met doornige struiken.

Doorgang in de landweer in de Veldweg

Een landweer diende als afrastering van een gebied. Omdat een landweer niet mocht worden aangetast, er een schop in steken werd al zwaar bestraft, bood dat de joodse begraafplaats eeuwige rust. Een restant van deze landweer is nog zichtbaar in de Veldweg.

Verstoring van de joodse begraafplaats

Een joodse begraafplaats mag niet verstoord worden.

Om de begraafplaats stonden palen van Bentheimer zandsteen, verbonden met ijzeren stangen. Tussen twee van die palen was een doorgang gemaakt, zodat het vee hier vrije toegang had. De begraafplaats was begroeid met gras, waar het vee kon grazen. Dit tot ergernis van de joodse gemeenschap. Op de grafstenen stond Hebreeuws opschrift van de jaren 1768-1776 en 1846. Een steen had het opschrift: Mozes Hartog. Hij heeft later de naam Van den Berg aangenomen en was niet meer joods.

De bewoner van de Lemerij wil in de oorlog de joodse begraafplaats kwijt. Daarom laat hij er in 1943 varkens op lopen en vraagt de Duitse bezetter toestemming voor het ruimen van de begraafplaats. Wethouder Schabbink wijst er dan op, dat een begraafplaats wettelijk 10 jaar gesloten moet zijn om tot ontruiming over te gaan. Daarom krijgt de bewoner geen toestemming. Omdat varkens voor de joden onreine dieren zijn, wordt op hun verzoek de begraafplaats in 1953 formeel gesloten verklaard. In 1963 is de oude begraafplaats

Locatie van de oude landweer in de Veldweg

De oude begraafplaats bij de Lemerij

onder toezicht van het opperrabbinaat geruimd en zijn de 25 stoffelijke resten en drie grafstenen overgebracht naar de begraafplaats aan de Twijnerstraat.³⁾

Gemeentelijk monument De Lemerij

Het gebied, waar De Lemerij staat, is overgegaan naar de gemeente Hengelo. Bij verkoop moeten boerderij en opstallen behouden blijven. Bovendien moet de boerderij hoognodig worden opgeknapt. Dat wordt in een koopovereenkomst als verplichting opgenomen. Na lang aandringen vanuit het wijkcomité Wensink Zuid en de Heemkundevereniging Borne heeft uiteindelijk Hengelo de boerderij op haar gemeentelijke monumentenlijst geplaatst.

Maar omdat op de boerderij de nodige beperkingen rusten, is besloten, om tot hertaxatie over te gaan. Het resultaat daarvan is, dat het geheel, dat voor de Onroerende Zaak Belasting, getaxeerd staat op € 677.000, voor wat betreft de opstallen op € 0 wordt getaxeerd en de grond op € 142/m² in plaats van € 180/m². De boerderij wordt anti-kraak al twaalf jaar bewoond door kunstenaar Wilfried Lansink. De boerderij vertoonde allerlei mankementen. Op meerdere plekken lekte de regen naar binnen. Lansink heeft allerlei reparaties uitgevoerd om die problemen te verhelpen. Voor € 0 wil hij de boerderij ook wel hebben. Maar hij gaat er niet weg, want na

twaalf jaar geniet je wettelijk huurbescherming.⁴⁾ Vraag blijft nu, of Hengelo woord houdt en het niet zo gaat als met het vorige monumentaal pand Klaas aan de Brug.

De heemkundevereniging en het wijkcomité Wensink Zuid zullen de ontwikkeling rond de boerderij De Lemerij nauwgezet blijven volgen.

Bronnen:

1. *Twentse Courant Tubantia* van 5 juni 2008
2. *Verhalen uit de vorige eeuwen rond de gemeente Borne, Deel 2 – Het Schilt-Buren*; van M.G.E. van Harten-Fransen; Blz. 15-19
3. *Joodse begraafplaatsen*; Van Borghende tot Borne, blz. 82; van Martin Thiehatten
4. *Twentse Courant Tubantia* van 17 januari 2023

De drie verplaatste grafstenen aan de Twijnerstraat